

บทที่ 2

เอกสารที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาริชาตวิทยานี้ ข้าพเจ้าใช้ทั้งเอกสารภาษาจีนและภาษาไทยเท่าที่ เป็นมายังไม่ปรากฏว่ามีผู้ได้นำเอกสารจีนไปประกอบการศึกษา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเข้อหลี่กับเมืองปาไปซิฟูในพุทธศตวรรษที่ 19 มากนัก ในการศึกษาข้าพเจ้าได้แปลเอกสารภาษาจีนเป็นไทย แล้วคัดหมวดหมู่เอกสารทั้งสองภาษา โดยใช้ความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่ข้าพเจ้าศึกษา เป็นหลักในการจำแนกพวกของเอกสาร

โดยทั่วไปแล้วมีข้อจำกัดในการใช้เอกสารพวกตำนานพงศาวดารพื้นเมือง อาทิ ตำนานพื้นเมืองภาคเหนือของประเทศไทยและตำนานไตลื้อของสิบสองปันนา แม้เอกสารเหล่านี้จะเป็นหลักฐานที่นักวิชาการค้นตามากก็ตาม แต่ในเอกสารที่มีเรื่องประมึปราและเนื้อหาทางพุทธศาสนาปะปนอยู่ในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ทำให้นักวิชาการยากที่จะตัดสินใจว่าตำนานเหล่านี้ส่วนใดเป็นข้อเท็จจริงเชื่อถือได้ ดังนั้น การทำความเข้าใจแนวคิดในตำนานของชนชาติไตลื้อ เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการนำเสนอริชาตวิทยานี้

ในการศึกษาได้แบ่งเอกสารเป็น 5 ประเภทคือ

1. เอกสารประเภทตำนานพื้นเมืองภาษาไต-ยวนและไตลื้อ
2. เอกสารทางราชการ ภาษาจีนร่วมสมัย
3. เอกสารทางราชการ ภาษาจีนที่เกี่ยวข้อง
4. บันทึกของเอกชนชาวจีน
5. งานค้นคว้าภาษาจีนสมัยปัจจุบัน

ในกรอบของเวลาที่ทำการศึกษา เอกสารจีนที่เขียนขึ้นในราชวงศ์หยวนซัน (พ.ศ. 1749 - 1911) ซึ่งตรงกับพุทธศตวรรษที่ 19 นับว่าเป็นเอกสารร่วมสมัย นอกเหนือนั้นถือว่าเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้อง (สำหรับตำนานพื้นเมืองของชนชาติไตลื้อมักจะเขียนขึ้นภายหลังพุทธศตวรรษนี้แล้วจึงนับว่าเป็นเอกสารที่เกี่ยวข้องเช่นกัน)

สำหรับแหล่งข้อมูลสำหรับศึกษาชีวิตผู้เขียนและลักษณะการเขียนเอกสารนั้น
ได้มาจากหนังสือภาษาจีนเล่มหนึ่งซึ่งเรียกว่า "บรรณานุกรมประวัติศาสตร์"¹ และพงศาวดารจีน
ฉบับต่าง ๆ

เอกสารประเภทตำนานพื้นเมืองภาษาไต-ยวนและไตลื้อ

ก. เอกสารภาษาไต-ยวน

การนำเอาตำนานภาษาไต-ยวนมาใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์นั้นโยงไปสู่
ปัญหาที่ว่า เนื้อความในตำนานเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด กระนั้นก็ตามถ้าผู้ใช้เข้าใจเงื่อนไข
อันเป็นข้อจำกัดในการที่ผู้เขียนตำนานเขียนขึ้น ย่อมสามารถเข้าใจถึงความคิดเห็นแห่งยุคสมัยนั้น
ที่แวดล้อมเหตุการณ์อันถูกบันทึกลงในตำนานไว้มากก็น้อย

ตำนานภาษาไต-ยวนบอกแต่ผู้คัดลอกในช่วงระยะหลัง ๆ ใครเป็นผู้เขียนรวม
เหตุการณ์หรือไกลยยุคสมัยของเหตุการณ์ยังมีตนอยู่ นักประวัติศาสตร์ปัจจุบันรู้แต่เพียงว่า พระภิกษุ
และนักบวชในพุทธศตวรรษที่ 21-22 เป็นผู้เขียน หรือเป็นผู้ที่รวบรวมคำบอกเล่าแล้วบันทึกเป็น
ลายลักษณ์อักษร สำหรับผู้คัดลอกในช่วงระยะศตวรรษที่ 25 นั้นมีระบุชัดเจนในตำนานพื้นเมือง
หลายฉบับดังเช่น

ตำนานสิบห้าราชวงศ์ผู้กที่ 6 บรรพที่ 1-2 ระบุว่า "จุฬิศกรายไต 1251 ๗
(พ.ศ. 2432) ปลีกกตเปล่า เดือน 12 แรม 5 ค่ำ พร้าไตวัน 7 ยามดาววันชัย
ก็ปรุปนแล้ว บัวระมวรแกข้าหัตถจานแล ล้างปลั้แปงโบทกับหอธัมม์แล
ทุลันทะเขียรแล ตัวไมลื้อละเอียดเท่าไตและทวนเหย...²

ตำนานพระยาเสือง ต้นฉบับใบลานเก็บที่วัดเมืองหม้อสังหวัดแพร่' ตำนานระบุ
ไว้ชัดเจนว่า น้อยวาศตลอกขณะเมื่อเป็นพระชื่อพระอรินทาชมพูใน จ.ศ. 1256 (พ.ศ. 2437-8)
ในใบลานหน้าสุดท้ายของผู้กที่ 6 ยังได้อ้างถึงว่าต้นฉบับเดิมของตำนานพระยาเสืองนำมาจากเมือง
พระบาง แสดงว่า ตำนานฉบับนี้มีต้นฉบับซึ่งมีอายุนานกว่านี้ซึ่งอยู่ต่างประเทศ

¹ คณะบรรณารักษะบรรณานุกรมจีน, บรรณานุกรมประวัติศาสตร์, (เชียงใหม่, สัน :
สำนักพิมพ์บรรณานุกรมเชียงใหม่, 2524), หน้า 1-434.

² สำนักงานวิจัยล้านนา, สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ตำนานสิบห้าราชวงศ์,
(เชียงใหม่ : 2524), หน้า 56.

พงศาวดารลานนาไทย (หน้า 188-189 ใน ประชุมพงศาวดารเล่ม 9) ระบุว่า พระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดชฯ พระเจ้านครเมืองน่านได้เป็นเจ้าครองสมบัติในจุลศักราช 1265 ตัว (พ.ศ. 2446) มีอาชญาบังคับสั่งให้แสนหลวงราชสมภาร เป็นผู้พิจารณาเสาะสืบตรวจหาและเรียบเรียงเขียนไว้เป็นหลักฐานมั่นคงสืบไปภายหน้า แน่แน่นอนว่าแสนหลวงราชสมภาร ไม่ได้แต่งขึ้นเอง หากคัดลอกจากที่อื่นอย่างพระภิกษุรูปอื่นเช่นกัน

ตำนานพื้นเมืองส่วนมากคัดลอกเผยแพร่กันในพุทธศตวรรษที่ 25 ตรงกับรัชกาลที่ 5 แห่งสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ห่างจากเหตุการณ์ของพญาเงือง³ และราชวงศ์มังรายในช่วงระยะตอนต้นนานถึง 7-6 ศตวรรษ และห่างจากยุคสมัยที่นิยมแต่งตำนาน (พุทธศตวรรษที่ 21-22) ก็นานถึง 4-3 ศตวรรษ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 18-19 เกี่ยวกับพญาเงือง และราชวงศ์มังรายย่อมผ่านกระบวนการบอกเล่าปากต่อปาก สืบบันทึกลงเป็นลายลักษณ์อักษรในพุทธศตวรรษที่ 21-22 แล้วมีการต่อเติม คัดลอก และชำระแก้ไขไปหลายต่อหลายครั้งจนถึงพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งลักษณะเช่นนี้คือสิ่งที่ผู้ใช้ตำนานในการศึกษาต้องสำเหนียกเนื้ออยู่เสมอ

จากผลการวิเคราะห์ของนักประวัติศาสตร์ปัจจุบันเห็นพ้องต้องกันว่า ผู้เขียนรุ่นแรกคือพวกพระภิกษุและนักบวชทางพุทธศาสนา รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา ล่าระยา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่า "ส่วนใหญ่งานเขียนเหล่านี้ปรากฏในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 ตรงกับสมัยพระเจ้าติโลกราชและพระเมืองแก้ว อาจกล่าวได้ว่าการเขียนตำนานเหล่านี้เป็นผลมาจากการที่พุทธศาสนาแบบสิงหฬิเพื่องฟูอยู่ในเชียงใหม่เวลานั้น"⁴ ในบทความวิเคราะห์ตำนานพระยาเงือง นายอานันท์ กาญจนพันธ์ก็ได้กล่าวว่า "ตำนานพระยาเงืองคงเขียนขึ้นในลานนาระหว่างปี พ.ศ. 2070 - 2090 หลังจากสมัยของการเขียนตำนานคำสอนเป็นภาษาบาลีล้วน ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมสูงสุดในปี พ.ศ. 2060-2070 เมื่อมีการเขียนชินกาลมาลีปกรณ์ขึ้น"⁵

³ หลีโพธิ์, แพลโตลือเป็นสิน, หนังสือบ้านเมืองลื้อ (Nhangse Benmeeng Le), (คุนผิง ยูนนานสิน : 2490), หน้า 1. มีข้อความตอนหนึ่งว่า "จุลศักราช 542 (พ.ศ. 1723) พญาเงืองเข้ามารับตำแหน่งเป็นเจ้าผู้ปกครองในเมืองลื้อ".

⁴ ธิดา ล่าระยา, ตำนานและตำนานประวัติคำสอนกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, (Bangkok, Thailand : August, 1982), หน้า 37.

⁵ นายอานันท์ กาญจนพันธ์, ตำนานพระยาเงือง การศึกษาทางประวัติศาสตร์, (รวมอยู่ใน "ตำนานพระยาเงือง" ของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่), (เชียงใหม่ : 2524), หน้า 2

นักประวัติศาสตร์ยอมรับว่า ตำนานประเภทกึ่งนิทานกึ่งประวัติศาสตร์เหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากพุทธคำสอนเป็นอย่างมาก พุทธคำสอนแบบสิงหิเพื่อองพู่อยู่ในล้านนาช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 นั้นมีบทบาทที่กระตุ้นให้พระภิกษุและนักบวชทั้งหลายสนใจบันทึกเรื่องราวเป็นตำนาน ทั้งนี้เพราะวัดเป็นแหล่งสะสมความรู้และวิทยาการต่าง ๆ อันสำคัญในสังคมโบราณภาคเหนือไทย บรรดาพระและผู้รู้ทางพุทธศาสนาจึงเป็นกลุ่มชนที่มีการศึกษาและทรงความรู้สูงกว่าสามัญชนทั่วไป การเขียนตำนานจึงตกเป็นหน้าที่ของพระภิกษุและนักบวชที่รับการอบรมจากวัด ฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ทำให้พระภิกษุและนักบวชทั้งหลายในวัดเป็นกระแสกำลังสำคัญในการชักนำราษฎรและสังคมด้วยความเห็นอกว่าทางลัดปัญญา

เนื่องด้วยความถ่อมเกียรติของพระภิกษุและนักบวช ผู้เขียนตำนานจึงไม่ประสงค์ที่จะเผยแพร่ชื่อเสียงของตน หากถือการเผยแพร่ความรุ่งโรจน์ของพุทธคำสอนเป็นเกียรติอันสูงส่งแทน เพราะตำนานมูลคำสอนให้สัญญามาก่อนแล้วว่า คำสอนจะเสื่อมโทรมลงภายหลังพระสัมมณโคตมปรินิพพานแล้วประมาณ 5,000 ปี คำพยากรณ์ดังกล่าวสร้างความตื่นตระหนกแก่พุทธศาสนิกชนเป็นอย่างมาก มุ่งที่จะแต่งตำนานเพื่อที่จะเป็นการทำบุญกุศลอย่างหนึ่งเพื่อชะลอความเสื่อมโทรมของพุทธคำสอนในอนาคตอันไกลนี้ จากความสำนึกถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญนั้น พระภิกษุและนักบวชทั้งหลายได้ละทิ้งความเห็นแก่ตัว ยอมเสียชื่อเสียงส่วนตัวให้กับส่วนรวมในทางด้านตรงกันข้ามบรรดาพระภิกษุและนักบวชทั้งหลายพยายามขีดขู่งเสริมความสัมพันธ์สืบทอดกันระหว่างราชวงศ์หรือชาติสกุลต่าง ๆ กับพระพุทธเจ้า เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับพุทธศาสนิกชนว่า ในเมื่อมีการสืบทอดต่อถึงราชวงศ์หรือชาติสกุลต่าง ๆ ปัจจุบัน พุทธคำสอนยังคงอยู่ต่อไปภายหลัง 5,000 ปีได้ เพราะพวกราชวงศ์หรือชาติสกุลเหล่านี้ล้วนเป็นเชื้อสายของพระพุทธเจ้า และจะทำทุกอย่างเพื่อสืบกับวัตถุประสงค์ของพระพุทธเจ้า

จึงปรากฏว่า ตำนานพื้นเมืองที่นำออก เผยแพร่ให้กับพุทธศาสนิกชนนั้นมิใช่ผลงานของพระภิกษุหรือนักบวชรูปใดรูปหนึ่ง หากเป็นทรัพย์สมบัติทางวัฒนธรรมส่วนรวมของ สำนักพุทธ - คำล้นา และต้องเก็บรักษาไว้ในวัด ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่สร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางจิตสำนึกในสังคมทางภาคเหนือ เราจึงมั่นใจได้ว่า ความสำนึกที่ศรัทธาต่อพุทธศาสนิกชน เป็นเหตุให้ผู้นิพนธ์ตำนานไม่ได้สำคัญกับชื่อเสียงส่วนตัวตั้งแต่เริ่มแรก ถึงแม้ว่าพวกเขา เป็นกลุ่มปัญญาชนผู้มีฐานะสูงในสังคมก็ตาม ช่วยตัดทิ้งข้อสงสัยว่า ผู้คัดลอกในระยะภายหลังจากนั้นอาจจะตัดชื่อผู้เขียนเดิมเพื่อกอปกอปกผลประโยชน์ให้กับส่วนตัว

ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ช่วงรัชกาลที่ 4-5 อิทธิพลการเขียนประวัติคำล้นา ทั้งจากตะวันตกและจีน เข้ามาในประเทศไทย ผลต่อการชำระตำนานพื้นเมืองของไทย-ยวนอย่างมาก และวัตถุประสงค์การเขียนประวัติคำล้นาก็ไม่ใช่มุ่งรับใช้โลกพุทธศาสนิกชนต่อไป หากเพื่อเป็นการสนองพระราชโองการและส่งเสริมพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์เท่านั้น จึงนิยมใส่ชื่อในงานเขียนเพื่อแสดงความจงรักภักดีและความรับผิดชอบ ผู้มีหน้าที่ชำระตำนานก็เช่นกัน มีการลงชื่ออยู่ในตำนานที่ตนเองคัดลอกขึ้นมาและประกอบวันเดือนปีที่คัดลอกด้วย เนื่องจากผู้เขียนต้นฉบับตำนานในพุทธศตวรรษที่ 21-22 มิได้ทิ้งร่องรอยไว้ให้คนรุ่นหลังรู้จัก ผู้คัดลอกในช่วงระยะหลัง ๆ ในพุทธศตวรรษที่ 25 นั้นจึงไม่สามารถนำชื่อผู้เขียนต้นฉบับนั้นมาลงด้วย นอกจากบอกแต่แหล่งที่มา จากวัดใดวัดหนึ่งเท่านั้น จึงสรุปได้ว่า ผู้เขียนต้นฉบับไม่ได้ใส่ชื่อในงานเขียนของตนสืบเนื่องมาจากเหตุผลทางประวัติคำล้นาในยุคสมัยนั้น สำหรับผู้คัดลอกในระยะหลังนั้นก็ทำหน้าที่ไปตามครรลอง

ตำนานเหล่านี้ยังได้แสดงวัตถุประสงค์ในการเขียนอย่างชัดเจน ดังที่เราทราบว่า ตำนานพื้นเมืองภาษาไต-ยวนมักจะเขียนขึ้นภายหลังจากตำนานมูลคำล้นา (พ.ศ. 1960) และตำนานชินกาลมาลีปกรณ์ (พ.ศ. 2060) ตำนานสองฉบับนี้กลายเป็นแม่บทในการกำหนดโลกทรรศน์ของผู้เขียน ผู้เขียนที่เป็นพระภิกษุและนักบวชมักจะมีความสำนึกตลอดว่า พุทธศาสนาสืบต่อกันมา และรุ่งโรจน์อยู่ในอันติยโบริกาลสักระยะหนึ่งแล้ว แหล่งศูนย์กลางของความเจริญได้ย้ายไปอยู่ที่สงกาทวีป และแพร่หลายมารุ่งเรืองที่ภาคเหนือของประเทศไทยด้วย แต่มีพยากรณ์ว่า จะเสื่อมลงภายหลังจากพระสมณโคตมปรินิพพานแล้วประมาณ 5,000 ปี

จนได้มีการเขียนตำนานขึ้นเพื่อสร้างความมั่นใจดังกล่าวมาแล้ว ในขณะที่เดียวกัน คำพยากรณ์ก็มีผลทำให้บรรดาพุทธศาสนิกชนร่วมมือกันเร่งรับทำบุญกุศลเพื่อชะลอความทรุดโทรมของพุทธศาสนา

เรื่องราวในตำนานพื้นเมืองต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยสองส่วนใหญ่ ซึ่งมีทานปรัมปราเกี่ยวกับพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง และเรื่องราวเกี่ยวกับลำดับตระกูลวงศ์อีกส่วนหนึ่ง น้าหนักเน้นอยู่ที่การสืบต่อกันจากพระพุทธเจ้า ตำนานพื้นเมืองหลายฉบับมีการอ้างถึงละสังขารชเวตบุตรที่อยู่ขึ้นดาวดึงส์สวรรค์จุติลงมาบำรุงพระพุทธศาสนาในบริเวณเงินยาง เชียงแสน การบำรุงพระพุทธศาสนานั้นมีสืบต่อมาถึงพญาเสีอง พญามังรายและเรื่อยลงมาถึงปลุกุ่นของผู้เขียนตำนาน ดังตัวอย่างในงานพงศาวดารโยนก และพงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีเทวโองการประสาทให้ลาวจกเทวบุตรอัน ล่วยพิภย์ลุ่มปัดอยู่ในขึ้นดาวดึงส์สวรรค์จุติลงมา เป็นใหญ่ในลานนาไทยประเทศ บำรุงพระพุทธศาสนาให้ถาวรสืบไป จึงลาวจกเทวบุตรกับนางเทวธิดา และบริวารพันหนึ่งก็จุติจากเทวโลกมาปฏิสนธิเป็นมนุษย์โดยอุปปาติกะกำเนิด⁶

และ

อันว่าบัดนี้ก็เป็นกาลอันบริสุทธ์แล้ว ควรเราทั้งสองลงไปเป็นท้าวพระยาในเมืองมนุษย์แล้วจะได้ยกยอพระพุทธศาสนาให้ลุ่มคอรแล้ว... เทวดาองค์ประเล่ริฐมาเนรมิตบันไดเป็นอันตั้งงาม ตั้งนี้ส่วนเทวดาทิ้งสองมีกุมเทวดาพันหนึ่งเป็นบริวารก็ลงมาด้วยบันไดนั้น ละสังขารชเวตดาผู้เป็นสามีหน้าหน้า ภรรยาตามหลัง...⁷

ในตำนานพื้นเมืองไต-ยวนละสังขารชเวตบุตรทั้งมนุษย์ได้แล่ตบทาบาทสำคัญในการเชื่อมโยงสืบต่อกันระหว่างพระพุทธเจ้าและราชวงศ์หรือชาติสกุลต่าง ๆ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสนและตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ได้กล่าวถึงการสืบทอดต่อถึงลาวก่อ ลาวเกือ ลาวเกา ขุนทึง ขุนเสีองบรรพบุรุษของราชวงศ์มังรายและมีการลำดับตระกูลต่อมาอีกเรื่อย ๆ จนถึงยุคสมัยที่ผู้เขียนด้วย

ผู้เขียนตำนานพื้นเมืองหลายฉบับหมายถึงที่จะแต่งเรื่องปรัมปราเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธเจ้าและชาติสกุลของผู้ปกครอง ตำนานพระยาเสีองผูกที่ 11 มีการกล่าว ว่า "พระยาเสีอง" เคย

⁶ องค์การคำครุสภา, พงศาวดารโยนก, (ใน ประชุมพงศาวดารเล่ม 4), (กรุงเทพมหานคร : 2507), หน้า 151.

⁷ องค์การคำครุสภา, พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน, (ใน ประชุมพงศาวดารเล่ม 33), หน้า 203.

ถวายน้ำผึ้งแก่พระปาล เลกพุทธเจ้า ด้วยผลบุญดังกล่าวจึงได้มาเกิดใหม่เป็น "พระยาเสียง" ในชาตินี้⁸ ตำนานราชวงศ์พื้นเมืองเชียงใหม่ได้กล่าวถึงพญามังรายอัญเชิญพระสิริธรรมาตมาจากลังกา แล้วกระทำปราชณานให้ "เมืองไทยยวนก็สักตั้งล่าสำนาศกรหมันยืนยวนนั้น"⁹

ผู้เขียนที่ร่วมสมัยกับพระเจ้าติโลกราชในพุทธศตวรรษที่ 21 ก็เกิดทูลพระราชาธิกรณียกิจที่ออกผนวชและสถาปนาวัดป่าแดง ตลอดจนนิมนต์พระพุทธรูปแก้วมรกตมาไว้ในเวียงและในวัดพระแก้วเป็นพิเศษ ยังได้ระบุว่า "กาลเมื่อล้างจลิก (ล้างสลัก) พุทธรูปเจ้าแก้วนั้น ลุน (หลังจาก) พระพุทธเจ้า เข้าสู่ปริณิพพานแล้วได้ 500 ปี และลุนนั้นมาล่าสำนาศกรเจ้าได้ 800 ปีนั้น บ้านเมืองทั้งมวลก็ต้องทุกภิกขโทษ (ทุกภิกขภัย)"¹⁰ แน่แน่นอนว่าผู้เขียนตั้งใจที่จะเตือนให้คำลัคนชนว่า พระราชาธิกรณียกิจของพระเจ้าติโลกราชที่กระทำในสมัยพุทธศาสนากำสัทรุดโทรมลงนั้น ส่งมีความสำคัญกับชะตากรรมของพุทธศาสนิกชนมาก

โดยสรุปแล้ว ความพยายามที่จะเชื่อมโยงพระพุทธรูปเจ้ากับราชวงศ์ต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์จนกระทั่งถึงสมัยผู้เขียนนั้นได้แสดงว่าเขามีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความมั่นใจให้กับบรรดาพุทธศาสนิกชนว่า ภายหลังจากพระสมณโคตมปรินิพพานแล้ว พุทธศาสนายังคงมีผู้นับถือที่รับหน้าที่ส่งเสริมให้เจริญรุ่งโรจน์ต่อไปในชมพูทวีปแห่งนี้ พบบรรดาพุทธศาสนิกชนข้ามพ้นไปจากห้วงน้ำแห่งความทุกข์ไปยังฝั่งแห่งความสุข ขณะเดียวกัน พุทธศาสนิกชนควรช่วยกันเร่งทำบุญกุศลร่วมกันชะลอความเสื่อมโทรมของพุทธศาสนาให้ยืนยวนนานอีก

จึงไม่แปลกใจว่าทำไมเรื่องราวในตำนานพื้นเมืองต่าง ๆ ต้องแต่งเป็นรูปแบบกึ่งนิทานกึ่งประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพราะมีปรัชญาทางศาสนาพุทธอันลึกซึ้งแฝงอยู่ในตำนานเหล่านี้ ผู้เขียนตั้งใจที่จะสร้างตำนานให้เป็นคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ ให้เป็นที่ยูชาสำหรับพุทธศาสนิกชนและชี้แนะแนวทางปฏิบัติอย่างบรรพบุรุษของราชวงศ์มังรายให้กับพุทธศาสนิกชนอีกด้วย ดังนั้นความตั้งใจ

⁸ คณะสังคมาจารย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ตำนานพระยาเสียง, (เชียงใหม่ : 2524), หน้า 156-160.

⁹ คณะสังคมาจารย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ราชวงศ์พื้นเมืองเชียงใหม่, (เชียงใหม่ : 2518), หน้า 56.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 27-28.

ของผู้เขียนที่เป็นพระภิกษุและนักบวชไม่ได้ทำขึ้นเพื่อบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ หากใช้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์มาทำการต่อเติมอีกก็ด้วยวิธีการทางพุทธคำสอนอันลึกลับ แล้วผลออกมาเป็นเครื่องมือสำหรับการยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนและสร้างภาพอันรุ่งโรจน์ทางคำสอน เหมือนบุคคลสำคัญของอินเดียโบราณและสังกาทวีปให้กับพุทธศาสนิกชนเพื่อบรรลุเป้าหมายอันเดียวกันก็คือ ช่วยกันบำรุงคำสอนภิกษาให้บารมีของพระพุทธเจ้าแผ่รังสีอันรุ่งโรจน์ในจักรวาลตลอดไป

สำหรับกาลเวลาก็มีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ ตำนานพื้นเมืองต่างก็มีจุดอ่อนอยู่ที่ระบุศักราชไม่ชัดเจนหรือระบุศักราชคลาดเคลื่อนกันในเหตุการณ์เดียวกัน ถ้าไม่สามารถเทียบเคียงกับหลักฐานของพงศาวดารอื่นทั้งในและต่างประเทศ ก็ยากที่จะกำหนดกาลเวลาในเหตุการณ์ที่บันทึกในตำนาน การคลาดเคลื่อนทางเวลานี้มักเป็นหลายสิบปีหรือครึ่งศตวรรษก็เป็นไปได้

เช่น ตำนานพระยาเมืองแก้วระบุว่า พระยาเมืองแก้วอยู่ในช่วง พ.ศ. 1625-1705 ยกทัพมาเมืองเงินยางเชียงแสนในจ.ศ. 503 (พ.ศ. 1684) ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่าพระยาเมืองแก้วมีชีวิตอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 1616-1694 ไปตีเมืองพระกัน (เมืองแก้ว) ได้ในจ.ศ. 496 (พ.ศ. 1677) ตรงกับพงศาวดารโยนกที่ระบุว่า จ.ศ. 496 (พ.ศ. 1677) ขุนเมืองครองเมืองแก้วพระกันได้ 3 ปี แต่ตำนานพื้นเมืองไต-ยวนดังกล่าวล้วนขัดแย้งกับตำนานภาษาไตลื้อของสิบสองพันนาซึ่งบอกว่า พระยาเมืองแก้วมีชีวิตในช่วงตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 18 เกิดเมื่อไรไม่ทราบ แต่ตั้งอาณาจักรเวียงหอค้าขึ้นในจ.ศ. 542 (พ.ศ. 1723) แล้วเมื่อทรพลงได้ตั้งเมืองแก้วและรวมเป็นพันธมิตรกันใน พ.ศ. 1733 ศักราชตำนานภาษาไตลื้อสิบสองพันนากับตำนานพื้นเมืองภาษาไต-ยวนคลาดเคลื่อนไม่น้อยกว่าครึ่งศตวรรษ

ในตำนานพื้นเมืองไต-ยวนหลายฉบับระบุถึงเรื่องตัดศักราช เช่น ตำนานสิงหนวัตไตกล่าวถึงเรื่องลบศักราชว่า กาละเทวีฤๅ กับพระยาสิมพูซึ่งเป็นพระปิตามหะ (ปู่) ของพระพุทธเจ้า ได้ตัดศักราชและตั้งอัญชนะศักราช (อ.ศ.) ขึ้น และเมื่ออัญชนะศักราชได้ 148 ปี พระยาอชาตศัตรูได้ตัดศักราชตั้งเป็นพุทธศักราช 1 ¹¹ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน

11 ดร.ประเสริฐ ณ นคร, สารัตถคดีประเสริฐ ณ นคร, (กรุงเทพฯ : 2527), หน้า 59.

ก็ได้ระบุข้อความคล้ายคลึงว่า "ต่อมาถึงปีชกาลเอา 519 มาประสมด้วย เป็น 800 พรรษา ยังมี
พระยาองค์หนึ่งชื่อตรีสังข์ เป็นเจ้าเมืองสงกาตตศักราชเก่าเสีย ตั้งใหม่อีกคือ 1 ปีเถาะเอกคัก"¹²
การตตศักราชหลายครั้งในประวัติของภาคเหนือ เป็นเหตุผลสำคัญที่ก่อให้เกิดความสับสนทางกาล-
เวลา แต่ในตำนานภาษาไตลื้อไม่เคยกล่าวถึงเหตุการณ์นี้ ซึ่งปรากฏว่าผลการตตศักราชทำให้
ศักราชในตำนานภาษาไต-ยวนมีก่อนศักราชในตำนานภาษาไตลื้อของสิบสองพันนาตั้งครั้งศตวรรษ
ขึ้นไปสำหรับเรื่องราวเหตุการณ์เดียวกัน

อย่างไรก็ตาม เอกสารประเภทตำนานพื้นเมืองภาษาไต-ยวนจากภาคเหนือของประเทศไทยมีคุณค่าต่อการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเมืองปาไปฮัพ (เชียงแสน-เชียงใหม่) กับเมืองเขอหลี่ (เชียงรุ่ง) ตำนานที่มีเนื้อความเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ส่วนใหญ่จะเป็นตำนานฝ่ายเมืองและ
ตำนานบุคคล

ตำนานฝ่ายเมือง : ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่
ตำนานเมืองเชียงตุง
ตำนานเมืองยอง
พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน
พงศาวดารลานนาไทย
พงศาวดารโยนก
ตำนานบุคคล : ตำนานสิบห้าราชวงศ์
ราชวงศ์คำพื้นเมืองเชียงใหม่
ตำนานพระยาเสือง

ตำนานทั้งประเภทฝ่ายเมืองและบุคคลที่คัดมาสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ
ถึงการขยายตัวของชุมชนและบ้านเมือง ความสัมพันธ์แบบเครือญาติระหว่างชนชั้นผู้ปกครองเมือง
เชียงแสน เชียงใหม่ เชียงรุ่ง เมืองลาว เมืองแควในหมู่ชนชาติไตด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่าง
ชนชาติไตกลุ่มต่าง ๆ กับ "เจ้าลุ่มฟ้า" * ของหนานเจ้าและ "ฮ่อ" ** แห่งราชวงศ์จีน จากการ

¹² องค์การคำตุรลภา, พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน, หน้า 203.

*/** "เจ้าลุ่มฟ้า" ในตำนานไต-ยวน หมายถึงเจ้าผู้ปกครองที่เรียกว่า "เจ้าลงฟ้า"
ของหนานเจ้าที่บันทึกในตำนานไตลื้อ และ "ฮ่อ" ในตำนานไต-ยวน หมายถึงราชวงศ์จีน ซึ่งมี
เจ้าฟ้าอ่อง (สุกรพรรดิจีน) เป็นเจ้าผู้ปกครองอันสูงส่ง.

เทียบเคียงกับเอกสารประเภทพงศาวดารจีนร่วมสมัยหรือสมัยใกล้เคียงกัน ปรากฏว่าสามารถหาเหตุผล บัจฉัยและสถานการณ์รองรับที่พัวพันกับการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ที่บันทึกในตำนานเหล่านี้ได้ (ดูบทที่ 4 ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้)

ตำนานภาษาไต-ยวนมีอยู่สองลักษณะเด่นที่ต่างกับตำนานไตลื้อของสิบสองพันนา ข้อแรก กล่าวถึงการเคลื่อนไหวสร้างบ้านแปงเมืองของชนชาติไตนับแต่ละแวกสงกราชก่อนพญาเจืองหลายศตวรรษ ข้อสอง ตำนานประกอบด้วยเรื่องปรัมปราจากจารีตบอกเล่ากับเรื่องลำดับชาติสกุลของเจ้าเมือง

ข. เอกสารภาษาไตลื้อ

เอกสารประเภทตำนานภาษาไตลื้อของสิบสองพันนาส่วนใหญ่เขียนขึ้นภายหลังพุทธศตวรรษที่ 20 แต่ไม่ได้ระบุชื่อผู้เขียนและช่วงระยะเวลาเขียนเริ่มแรก มีการคัดลอกต่อกัน แล้วนักวิชาการจีนปัจจุบันนำมาแปลภาษาไตลื้อเป็นจีนออกเผยแพร่ในหมู่นักอ่านชาวจีน เฉพาะบางฉบับ

ตำนานภาษาไตลื้อฉบับคัดลอกยังคงมีการเก็บรักษาไว้ในบ้านของอดีตเจ้าเมือง และเจ้าผู้ปกครองหัวเมืองในแถบสิบสองพันนาจนกระทั่งทุกวันนี้ ผู้คนกลุ่มนี้มักถือกันว่าเอกสารประเภทนี้เป็นมรดกของตระกูลผู้เป็นชนชั้นปกครองชนชาติไตลื้อ ซึ่งต่างเก็บรักษาตำนานพื้นเมืองฉบับของตนไว้เป็นสมบัติ

หนังสือบ้านเมืองลื้อ (Nhangse Benmeeng Le) (邦城史) ไม่ได้ระบุชื่อผู้แต่งคนแรกและช่วงระยะแต่งฉบับแรก หลี่โพฮ้ออาจารย์ของมหาวิทยาลัยยูเนี่ยนในคุนหมิง แปลจากภาษาไตลื้อเป็นจีนในปี พ.ศ. 2490 ก่อนหน้าปีในปีพ.ศ. 2466 ท่านเคยเดินทางไปสิบสองพันนา พบตำนานนี้ในบ้านเจ้าเมืองสิบสองพันนา (อดีตเรียกเมืองเขอหลี่) ซึ่งเจ้าเมืองสิบสองพันนาถือ เป็นทรัพย์สินสมบัติที่ตกทอดจากบรรพบุรุษ ไม่นานญาติให้คนภายนอกเปิดดูและยืมไปใช้สำหรับหนังสือบ้านเมืองลื้อฉบับแปลไตลื้อเป็นจีนนั้น หลี่โพฮ้อได้จากฉบับคัดลอกของเจ้าผู้ปกครองหัวเมืองฮาย (峯 峯) ชื่อท้าวจงหาญ และทราบจากท้าวจงหาญว่าฉบับนี้คัดลอกจากต้นฉบับของเจ้าเมืองสิบสองพันนา เจ้าผู้ปกครองทุกหัวเมืองและขุนนางใหญ่ ๆ พวกไตลื้อมักจะมีการ

คัดลอกและเก็บรักษาไว้เช่นกัน¹³ หนังสือบ้านเมืองลือฉบับภาษาไตลื้อมีทั้งหมดสามม้วน หลี่-
โพฮี้ได้จากท้าวจงหาญเพียงม้วนที่ 2 กับที่ 3 สำหรับม้วนที่ 1 นั้นค้นพบในบ้านของชาวเผ่า
ไปฮี้ ที่เมืองเอน (เชียงตุง) ระหว่างทางจากคนหมิงไปอินเตียในปี พ.ศ. 2483 ภายหลัง
สงครามรวมขึ้นเป็นเพียงเล่มเดียว เอกสารชุดนี้กล่าวถึงเจ้าแผ่นดินนับแต่พญาเงี้ยวลงมาถึง
ท้าวเจิงจงองค์ที่ 32 ของสิบสองพันนา

ตำนานราชวงศ์ต่าง ๆ ภายหลังพญาเงี้ยว (傣文以布者之世册)

นายเตากั่วตั้งนักประวัตินานไตตันฉบับจากบ้านของเจ้าเมืองสงอีกหัวเมืองหนึ่ง
ในสิบสองพันนา เมื่อความคล้ายคลึงกับหนังสือบ้านเมืองลือ แต่ศักราชคลาดเคลื่อนบ้างเล็กน้อย
คงเกิดจากความผิดพลาดในตอนที่ยึดลอกจากต้นฉบับเจ้าเมืองสิบสองพันนา ระบุถึงเจ้าแผ่นดิน
นับแต่พญาเงี้ยวจนถึงองค์ที่ 13 ชื่อสามเปาลีโตเท่านั้น ซึ่งเท่ากับส่วนหนึ่งในม้วนแรกที่หลี่โพฮี้
ได้จากเมืองเอน จึงสันนิษฐานได้ว่าตำนานราชวงศ์ต่าง ๆ ภายหลังพญาเงี้ยวกับหนังสือบ้าน-
เมืองลื้อมีมาจากแหล่งเดียวกัน

ตำหรับไตลื้อ (傣文经册) เป็นตำนานอยู่ในประเภทเดียวกับกับ
มังรายคำลัตรี ระบุถึงระบบการเมืองการปกครอง

หนังสือบ้านเมืองลือและตำนานราชวงศ์ต่าง ๆ ภายหลังพญาเงี้ยวจัดอยู่ใน
ประเภทตำนานบุคคล ข้อมูลคงมาจากแหล่งเดียวกัน หนังสือบ้านเมืองลือได้กล่าวถึงชีวิตประวัติ
ของเจ้าแผ่นดินนับแต่พญาเงี้ยวของเวียงหอคำ เชียงรุ่งจนถึงท้าวเจิงจงองค์ที่ 32 (ตอนต้นพุทธ-
ศัตวรรษที่ 19-25) สำหรับตำนานราชวงศ์ต่าง ๆ ขาดเนื้อหาบางตอนหลังสมัยพญาเงี้ยว
ทั้งลือฉบับกล่าวแบบคล้ายคลึงกันถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเจ้าเมืองต่าง ๆ ซึ่งมัก
จะมีเจ้าลงฟ้าของหนานเจ้าและเจ้าฟ้าองค์ของราชวงศ์จีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
หลักฐานพงศาวดารจีนที่ระบุถึงหนานเจ้าและราชวงศ์จีน (ราชวงศ์ซ่งใต้ ราชวงศ์หยวนและ
ราชวงศ์หมิงจีน) เคยดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อชักนำชนชาติไตกลุ่มไตลื้อเข้าอยู่ใต้ระบบ
การปกครอง เช่น ให้รักษาระบบบรรณาการและมีการแต่งตั้งด้วยดวงตราและพระราชสาส์น
เป็นต้น : จึงยืนยันได้ว่า ตำนานไตลื้อเป็นเอกสารที่เชื่อถือได้ ตำนานไตลื้อมีลักษณะเด่นอยู่

¹³ หลี่โพฮี้, แปลไตลื้อเป็นจีน, หนังสือบ้านเมืองลือ (Nhangse Benmeeng Le),
(คุณมิ่ง ยูนนานจีน : สำนักพิมพ์เหวินเจี้ยน, 2490), บทนำของผู้แต่ง, หน้า 2.

ที่ เหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่ระบุในตำนานฉบับนี้สามารถนำมาเชื่อมโยงกับหลักฐานพงศาวดารจีนและตำนานไต-ยวนอย่างดี

ตำนานพื้นเมืองไต-ยวนของภาคเหนือแห่งประเทศไทยแตกต่างกับตำนานไตลื้อของสิบสองปันนาอยู่ที่ "ตำนานประวัติคำลัตรี" (ไต-ยวน) มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ตำนานปราปรากจากริตบอกล่าส่วนหนึ่ง และส่วนที่ว่าด้วยการเรียงลำดับเวลาหรือลำดับกษัตริย์ของเจ้าเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาติสกุลของเจ้าเมืองเชียงใหม่อีกส่วนหนึ่ง"¹⁴ แต่ตำนานไตลื้อของสิบสองปันนามีแต่ส่วนที่เรียงลำดับกษัตริย์ของเจ้าเมือง นับถือพญาเงืองเป็นปฐมกษัตริย์ของชนชาติไตลื้อ ส่วนเรื่องราวปราปรากจากริตบอกล่าก่อนสมัยพญาเงืองนั้นถูกแยกออกจากตำนานเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ดังเช่นนิทานสร้างบ้านเมืองเชียงรุ่ง ชื่อ "นิทานเรื่องพญาอาลาโวอิงกว้างทอง"ได้บรรยายว่า "...ครั้งหนึ่งเขาไตโล่อิงกว้างทองจนถึงสิบสองปันนา และได้บุกเบิกที่ราบอันกว้างใหญ่ไพศาลและอุดมสมบูรณ์ผืนนี้ขึ้น เป็นบ้าน เป็นเมือง"¹⁵ ความแตกต่างกันทำให้ตำนานไต-ยวนกลายเป็นเอกสารกึ่งนิทานกึ่งประวัติคำลัตรี แต่ตำนานไตลื้อของสิบสองปันนากลับคล้ายคลึงกับเอกสารประเภทพงศาวดารทางประวัติคำลัตรี

เอกสารทางราชการภาษาจีนร่วมสมัย

เนื้อความที่บันทึกในพงศาวดารจีนขึ้นอยู่กับฐานะของผู้แต่ง ผู้รับตำแหน่งและยศในสภา - ราชบัณฑิตจึงจะมีแบบแผนการบันทึกเหตุการณ์ตามกรอบที่บรรพบุรุษกำหนดไว้ มุ่งที่จะบันทึกพระราชกรณียกิจและการเคลื่อนไหวของชนชั้นผู้ปกครองเท่านั้น ทั้งนี้เพราะพงศาวดารจีนประเภทนี้มีบทบาทที่เป็นบทเรียนอันดีสำหรับชนชั้นผู้ปกครองต่อ ๆ ไป ดังที่ซือหม่ากวาง (พ.ศ. 1567-1629) แสดงวัตถุประสงค์การแต่งพงศาวดารจีนในบทนำ เรื่อง "ซือซือเรียงเขียน" ว่า

¹⁴ ริตา สาระยา, ตำนานและตำนานประวัติคำลัตรีกับการศึกษาประวัติคำลัตรีท้องถิ่น, หน้า 36.

¹⁵ จางกงฉิ่ง, ชนชาติไทยในประเทศไทย, (เฉลิมนิล , กรุงเทพมหานคร : 2530), หน้า 39.

ชีวประวัติของอำมาตย์มอบให้กับงานเขียนชุดนี้ ขอพระราชทานโทษถ้าหากว่ามีข้อความที่ได้ก้าวร้าวพระองค์ ใคร่ขอพระองค์เข้าใจความซื่อสัตย์จงรักภักดีของอำมาตย์พระองค์มีเวลารว่างเมื่อใด กรุณาพลิกอ่านดู รับประทาน เรียนที่เจริญรุ่งเรืองและทอดทิ้งโทษมโนคติสมัยโบราณ ตรวจสอบความสำนึกและความบกพร่องในยุคปัจจุบัน การที่ส่งเสริมความดีความงามลงโทษความชั่วความร้ายและยอมรับส่วนดีละทิ้งส่วนด้อยนั้นจะช่วยเผยแพร่คุณธรรมของจักรพรรดิโบราณให้แก่ไพศาลกว้างขวางไปยิ่งกว่าก่อน เมื่อประหารราชฎ์ได้รับกรุณาธิคุณจากพระองค์ ถึงอำมาตย์จะอยู่ในตำแหน่งที่ก้าวก็ตาม ก็รู้สึกมีความลွ่สลายใจอยู่แล้ว¹⁶

พงศาวดารราชวงศ์หยวน (元史) ซึ่งช่งเหลียนแต่งขึ้นในช่วง พ.ศ. 1902-1913 จากจดหมายเหตุประจำรัชกาล ชิวประวัติของมเหสีพระสนมและอำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่ พระราชลาลัน บรรณานุกรมชื่อ "ฉินสื่อต้าเตียน" (经世大典) กฎหมายพระราชบัญญัติ ศิลาจารึก และตำราต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์หยวน (พ.ศ. 1749-1911)

ช่งเหลียนเรียบเรียงข้อมูลโดยใช้วิธีการลำดับชีวประวัติรายบุคคล (传记体) * และแบ่งหัวข้อย่อยอีกทีตามวัน เดือนฤดูและปีประจำรัชกาลของจักรพรรดิองค์ต่าง ๆ ในราชวงศ์หยวน

ช่งเหลียนมีตำแหน่งหน้าที่เป็นนักปราชญ์ฝ่ายประวัติศาสตร์ในรัชกาลหงอู่ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์หมิง รู้สึกระเบียบแบบแผนการแต่งพงศาวดารทางราชการ คุณสมบัติเหล่านี้ทำให้ข้อมูลในพงศาวดารราชวงศ์หยวนยังคงรักษาลักษณะเดิมของจดหมายเหตุประจำรัชกาลโดยไม่ได้ทำการแก้ไขและต่อเติมแต่อย่างใด จึงมีคุณค่ามากต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ระหว่างจีนและชนชาติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพุทธศตวรรษที่ 19 เทียบกับเอกสารร่วมสมัยชนิดอื่นแล้วถือว่าเป็นฉบับที่มีข้อมูลสมบูรณ์ที่สุดและกล่าวถึงเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องกัน

สำหรับต้นฉบับที่ใช้ในการเรียบเรียงพงศาวดารราชวงศ์หยวนส่วนใหญ่สูญหายไปในช่วงสงครามนับเป็นร้อย ๆ ปีแล้ว เท่าที่ค้นพบมีแต่บางส่วนของบรรณานุกรม "ฉินสื่อต้าเตียน" และ กฎหมายพระราชบัญญัติยังคงค้างถึงทุกวันนี้ พงศาวดารราชวงศ์หยวนมีทั้งหมด

¹⁶ ชื่อหม่ากวาง, คาน่าสำหรับการถวายหนังสือสื่อต้าเตียน, (อ้างถึงใน นิตยสารวิจัยประวัติศาสตร์จีน ฉบับที่ 4), (ปักกิ่ง : ค.ศ. 1986), หน้า 134.

* วิธีการแต่งพงศาวดารจีนโบราณมีอยู่สองรูปแบบใหญ่ ๆ แบบหนึ่งนิยมลำดับชีวประวัติรายบุคคล ภาษาจีนเรียกว่า ฉิวฉวนตี้ (传记体) อีกแบบหนึ่งเรียกว่า เปียนเหนียนตี้ (编年体) นิยมลำดับเวลาก่อนหลังของเหตุการณ์

210 ม้วน (เล่ม) แบบกระดาษโบราณจีน

พงศาวดารราชวงศ์หยวนในลั่วนที่เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ ชีวิตประวัติของ อำมาตย์ชั้นผู้ใหญ่ ความสัมพันธ์กับประเทศราช เรื่องการทหารและปราบปรามมีการกล่าวถึง เมืองเขอหลี่ เมืองปาไปซีฟู เมืองลาว เมืองเปียวเมียน (เมืองฉาน) เมืองเสียวสือ (ในดินแดนเมืองแกว) เมืองเซิน (เชียงตุง) และอีกหลายเมืองมีความสัมพันธ์ทางบรรณาการ เส้นทางการคมนาคมกับราชวงศ์หยวนจีน และสำนักผู้ว่าการมณฑลยูนนานของมงโกลพยายาม แทรกซึมอิทธิพลทางการเมือง การปกครองเข้าไปในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนโดยการจัดตั้งสำนักงานปลอบโยนและระบบการเก็บส่วยเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ว่า "จักรพรรดิต้องลง (กุบไลข่าน) ทรงมีแผ่นยานุภาพทั้งภายในและนอกทะเล"¹⁷ เนื้อหาของพงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่ของเขยเข้าหมินก็จัดอยู่ในประเภทนี้เช่นกัน

ประวัติความลับราชวงศ์หยวน (元朝秘史) หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ประวัติความลับมงโกล (蒙古秘史) เขียนขึ้นในกลางพุทธศตวรรษที่ 19 ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่จากเนื้อความเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่าง ๆ ของชนชั้นผู้ปกครองมงโกล พอสันนิษฐานว่าผู้เขียนเป็นชาวมงโกลผู้ใกล้ชิดกับราชสำนัก หนังสือชุดนี้มีทั้งหมด 12 ม้วน แบ่งเป็น 282 บรรพ มีคุณค่าในการศึกษานโยบายและเหตุการณ์ขยายตัวของชนชาติมงโกลในช่วงตอนต้นแห่งราชวงศ์หยวนจีน

ประวัติความลับราชวงศ์หยวนได้ระบุถึงแหล่งกำเนิดของชนชาติมงโกลและคุณงามความดีของจักรพรรดิเสียงกิลข่านปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์หยวนจีน มีส่วนช่วยให้รู้ถึงนโยบายการขยายตัวและระบบการปกครอง ซึ่งภายหลังมีอิทธิพลต่อการปกครองยูนนานรวมทั้งชนชาติไตในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนด้วย เช่น ระบบสิบครอบครัว ระบบภาษี เป็นต้น

เอกสารทางราชการภาษาจีนที่เกี่ยวข้อง

เอกสารประเภทนี้ได้รวมทั้งถึงเอกสารที่เขียนขึ้นก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 และหลังพุทธศตวรรษที่ 19 ให้รู้เรื่องราวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนชาติไตด้วยกันและความสัมพันธ์

¹⁷ ช่งเหลียน, พงศาวดารราชวงศ์หยวน (พ.ศ. 1913), (รวบรวมใน ประชุมพงศาวดารราชวงศ์ 24 ชุด), (กรมหนังสือขังอู๋ ปักกิ่ง สมัยสาธารณรัฐประชาชนจีน, ไม่ทราบปีที่พิมพ์), บรรพชีวิตประวัติอาฮ้อฮาซุน.

ระหว่างชนชาติโตกับราชวงศ์ฉิน ซึ่งช่วยให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเข่อหลี่กับเมืองปาไปซิฟูในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 อย่างดี ในการเขียนประวัติศาสตร์สมัยโบราณ สันนิษฐานถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์ย้อนหลังไว้ในบันทึก เอกสารส่วนหนึ่งที่กล่าวย้อนหลังถึงเหตุการณ์ในพุทธศตวรรษที่ 19 หรือต่อ เนื่องจากเหตุการณ์ในพุทธศตวรรษที่ 19 นั้นว่ามีประโยชน์เช่นกัน

ก. เอกสารทางราชการที่เขียนขึ้นก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

พงศาวดารสื่อจี (史記) ชื่อหมาเขียนแต่งขึ้นก่อนค.ศ. 91-104

ในราชวงศ์ฮั่น ก่อนลงมือเขียนพงศาวดารท่านเคยไปรวบรวมข้อมูลเอกสารและคำบอกเล่าจากท้องถิ่นต่าง ๆ ภายหลังสืบตำแหน่งไท่สื่อลัน (太史令)* จากบิดาชื่อชื่อหมาถัน มีโอกาสอ่านเอกสารและตำราแห่งราชวงศ์ฉินก่อน ๆ ที่เก็บรักษาไว้ในพระราชสำนักมากขึ้น จึงเกิดความประสงค์ที่จะเรียบเรียงข้อมูลที่ได้เหล่านี้ให้เป็นพงศาวดารสื่อจี มีทั้งหมด 130 บท ซึ่งได้บันทึกถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และคำบอกเล่าอดีตตั้งแต่สามพันปีก่อนโน้น

ชื่อหมาเขียนยังเป็นผู้ริเริ่มวิธีการแต่งพงศาวดารแบบลำดับชีวประวัติรายบุคคล พงศาวดารภายหลังชื่อหมาเขียนส่วนมากเลียนแบบวิธีการของพงศาวดารสื่อจีนี้

สื่อจีได้ระบุถึง ระบบการเมือง การปกครองของก๊กต่าง ๆ สถาปนาสังคม เศรษฐกิจและการเคลื่อนไหวของการขยายตัวของชนชาติต่าง ๆ ก่อนพุทธศักราช ในนี้กล่าวถึง "เตียนยั่ว" หรือ "ก๊กซี้ข้าง" ซึ่งเป็นชุมชนตั้งคาบบริพัทธ์ของเมืองเข่อหลี่ (เชียงรุ่ง) และมีเส้นทางการค้าระหว่างภายในดินแดนจีนกับสินรุ (อินเดีย) และต้าเซีย (อัฟกานิสถาน) โดยผ่านบริเวณเตียนยั่ว

โฮฮั่นฉี (后汉书) หรือเรียกพงศาวดารราชวงศ์โฮฮั่น หยวนหง นักปราชญ์ทางประวัติศาสตร์แห่งราชวงศ์ฉินตะวันออกแต่งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 871-919 ต่อมาตามแบบโฮฮั่นฉีของหยวนหง พันเยของราชวงศ์หนานเฉา ได้แต่ง โฮฮั่นชู่ หรือเรียกว่า

---

* ไท่สื่อลัน ภายหลังจีนเปลี่ยนเรียกสั้น ๆ ว่า ไท่สื่อ (太史) เป็นตำแหน่งสำหรับนักปราชญ์ผู้แต่งจดหมายเหตุประจำวันและชำระพงศาวดารแก่ในพระราชสำนักจีน.

หนังสือราชวงศ์โฮฮั่น (后汉书) ขึ้นอีกชุดหนึ่งในช่วงปี พ.ศ. 941-988 มีทั้งหมด 80 ม้วน ล้วนเป็นข้อมูลเฉพาะราชวงศ์โฮฮั่น (พ.ศ. 568-763) เพียงราชวงศ์เดียว โฮฮั่นขุนบ่าวเป็นเอกสารที่เสนอข้อมูลสมบูรณ์รอบด้านชุดหนึ่งในประวัติศาสตร์จีน นักปราชญ์โบราณจีนรุ่นหลัง ๆ นิยมอ้างอิงหลักฐานจากชุดนี้มากกว่า โฮฮั่นสี่

โฮฮั่นสี่และโฮฮั่นขู่ ใช้ข้อมูลหลักฐานมาจากเอกสารของราชวงศ์ฮั่นตะวันออกหรือเรียกโฮฮั่นแหล่งเดียวกัน มีส่วนที่กล่าวถึงเมืองฉานและเมืองต่าง ๆ ภายนอกแคว้นหย่งชังของยุหนาน และเมืองเหล่านี้ลี้ภัยและนักแสดงกายกรรมมาราชวงศ์จีน และวัฒนธรรมที่หมู่บ้านของอ้ายลาวเป็นต้น เป็นหลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นว่าพวกไตมีการก่อตั้งเป็นชุมชนต่าง ๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนก่อนพุทธศตวรรษที่ 7-8 แล้ว

จิวตั้งซู (旧唐书) หรือหนังสือราชวงศ์ตั้งฉบับเก่า หลิวซีแห่งราชวงศ์โฮจิ้นเรียบเรียงขึ้นในปี พ.ศ. 1488 ด้วยวิธีการลำดับชีวิตประวัติรายบุคคล มีทั้งหมด 200 ม้วน ข้อมูลส่วนหนึ่งได้จากจดหมายเหตุประจำรัชกาลต่าง ๆ ของราชวงศ์ตั้ง อีกส่วนหนึ่งได้จากคำบอกเล่า เป็นเอกสารประเภทกึ่งราชการ เทียบกับเอกสารเกี่ยวกับราชวงศ์ตั้งฉบับอื่นแล้ว จิวตั้งซูนับว่าเป็นบันทึกจดหมายเหตุรายวันของทางราชการฉบับที่ลือลือฉบับหนึ่ง

ซิงตั้งซู (新唐书) หรือเรียกหนังสือราชวงศ์ตั้งฉบับใหม่ โอเหยียงชิวแห่งราชวงศ์ซ้องเรียบเรียงขึ้นในปี พ.ศ. 1587-1603 โดยอาศัยข้อมูลของจิวตั้งซู ด้วยวิธีการลำดับชีวิตประวัติรายบุคคล มีทั้งหมด 225 ม้วน ในเอกสารชุดนี้มีการเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับการทหาร พิธีกรรมและประเทศราช เพื่อแสดงความแตกต่างกับจิวตั้งซูของหลิวซี โอเหยียงชิวจึงตั้งชื่อเป็นซิงตั้งซู "ซิง" หมายความว่า "ใหม่" เพราะมีขึ้นภายหลังฉบับเก่า ผู้แต่งสนใจเขียนใหม่ด้วยภาษากระต๊อรัดจนทำให้เอกสารเสื่อมคุณค่าทางหลักฐานประวัติศาสตร์ไป นักวิชาการปัจจุบันจึงนิยมอ้างอิงข้อมูลจากจิวตั้งซูมากกว่าซิงตั้งซู

จิวตั้งซูและซิงตั้งซูแต่งขึ้นคนละสมัยก็ตาม ต่างก็ระบุถึงเหตุการณ์บ้านเมืองในสมัยราชวงศ์ตั้ง (พ.ศ. 1161-1450) เช่นกัน และรวมทั้งถึงพวกหมานอี (ปาเถื่อน) ได้แก่เมืองเหวินตัน (เวียงสันหนี่) เจนละ (ขอม) เมืองเปียว (ฉาน) พูหนาน เสียวซือ ก้วนโจว (ตอนกลางเวียดนาม) และเมืองหนืออังกักมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกันได้ มีวัฒนธรรม

ประจำเผ่าพันธุ์และมีความสัมพันธ์ทางบรรณาการกับราชวงศ์ถังด้วย

ข. เอกสารทางราชการที่เขียนขึ้นหลังพุทธศตวรรษที่ 19 (แต่มีเรื่องราว ก่อนและในพุทธศตวรรษที่ 19)

พงศาวดารราชวงศ์หยวนฉบับใหม่ (新元史) เขียนโดย หมิน คัดลอกจากพงศาวดารราชวงศ์หยวน (元史) ของช่งเหลียนฮักต่อหนึ่งในปี พ.ศ. 2463 มีทั้งหมด 257 ม้วน ผู้เขียนได้เพิ่มเติมข้อมูลไว้ในบรรพบรรณานุกรม "สินลือต๋าเตียน" และ บรรพกฎหมายพระราชาบัญญัติบ้าง และยังนำผลงานของนักปราชญ์ราชวงศ์ชิ่งเกี่ยวกับปัญหาของ ราชวงศ์หยวนเข้าประกอบด้วย นอกเหนือนั้นบรรพอื่น ๆ ยังคงรักษาเนื้อความเดิมของ ฉบับ ช่งเหลียนโดยไม่ได้แก้ไขแต่อย่างใด

พงศาวดารราชวงศ์เหม็ง (明史) มีทั้งหมด 332 ม้วน จางกิงโย แห่งราชวงศ์ชิ่งเรียบเรียงขึ้นในปี พ.ศ. 2282 จางกิงโย (2215-2296) ได้รับราชการใน ราชสำนักสมัยราชวงศ์ชิ่งนานถึง 50 ปี เคยลอบผ่านจงหยวนมาก่อนแล้วขึ้นมาเป็นเสนา - อำนวยการฝ่ายทหาร เป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิเขียนหลงแห่งราชวงศ์ชิ่งมาก รับพระราช - ใบบังการให้ดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการใหญ่ในคณะแต่งพงศาวดารราชวงศ์เหม็ง และมีนัก ปราชญ์ทางประวัติศาสตร์หลายท่านเป็นผู้ช่วย บรรดาผู้แต่งได้เอกสารข้อมูลจากจดหมายเหตุ ในพระราชวังปักกิ่งที่ตกทอดจากราชวงศ์ก่อน ๆ และใช้วิธีการแบบลำดับชีวประวัติรายบุคคล เช่นกัน พงศาวดารราชวงศ์เหม็งจึงนับว่าเป็นเอกสารทางการที่ได้มาตรฐานทั้งเนื้อหาและรูปแบบวิธีการเขียน เนื่องจากได้รวบรวมเอกสารประเภทจดหมายเหตุประจำรัชกาลต่าง ๆ นับแต่ตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นไป ซึ่งมีความต่อเนื่องจากพงศาวดารราชวงศ์หยวน จึง มีลักษณะเด่นอยู่ที่กล่าวย้อนหลังถึงเหตุการณ์ในสมัยราชวงศ์หยวนสิ้น และทำให้มองเห็นแนว โนม์ พัฒนาการของเหตุการณ์บางประการจนถึงพุทธศตวรรษที่ 20 นับว่าเป็นหลักฐานที่ช่วยให้เข้าใจ ปัญหาทางประวัติศาสตร์ในอดีตได้อย่างดี

ข้อมูลในพงศาวดารชุดนี้มีแหล่งสำคัญมาจากเอกสารชั้นต้นที่เรียกจดหมายเหตุประจำรัชกาลต่าง ๆ ของราชวงศ์เหม็ง ปัจจุบันยังเก็บรักษาไว้ในพระราชวังกรุงปักกิ่ง ไม่น้อย นักวิชาการปัจจุบันสามารถทำการพิสูจน์ เปรียบเทียบข้อเท็จจริงของหลักฐานได้

จดหมายเหตุราชวงศ์เหม็ง (明史) หรือเรียกเหม็งสี่ลู่ เย็บเล่ม เป็นข้อบันทึกพระราชกรณียกิจประจำวันของจักรพรรดิราชวงศ์เหม็ง (พ.ศ. 1911-2187) ตั้งแต่ จักรพรรดิหงอู่ปฐมกษัตริย์จนถึงจักรพรรดิโจงเจินรวมทั้งหมด 17 องค์ ข้อบันทึกเหล่านี้มาจากฝีมือ ของนักปราชญ์ฝ่ายประวัติศาสตร์ (ไท่ลือ) ในลัทธิราชบัณฑิตที่เรียกว่าฮั่นหลินยวน (翰林院) ซึ่งมักจะมีการแต่งตั้งขึ้นใหม่เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากรัชกาลหนึ่งไปเป็นอีกรัชกาลหนึ่ง ในจดหมายเหตุราชวงศ์เหม็ง (เย็บเล่มขึ้นภายหลังนั้น) จึงยากที่จะระบุชื่อว่าเป็นผลงานของ นักปราชญ์ท่านใดนับว่าเป็นผลงานส่วนรวม วิธีการเขียนก็แตกต่างจากพงศาวดารอื่น ๆ โดยใช้ แบบลำดับเวลาก่อนหลัง ซึ่งภาษาจีนเรียกว่า "เปียนเหนียนถึ (编年体) ฉบับที่เราใช้ ปัจจุบันเป็นฉบับที่ถ่ายเอกสารจากหอสมุดกลางนานกิงในปี พ.ศ. 2483 มีทั้งหมด 2925 ม้วน และเย็บเป็นเล่มกระดาษโบราณรวม 500 เล่ม

พงศาวดารราชวงศ์เหม็งและจดหมายเหตุราชวงศ์เหม็งมีเนื้อความคล้าย คลึงกัน ในบรรพพระราชกรณียกิจ บรรพต่างดาว และบรรพการปราบปรามมีการกล่าวถึงราช- วงศ์เหม็งจัดตั้งระบบการปกครองแบบสามทำงานปลอบโยนในเมืองเขอหลี่ ปาไปซิฟู เมืองลาว มู่ปาง (ในเมืองฉาน) และแหล่งชุมชนชาวไตอีกหลายแห่งภายในยูนนานจีน และให้พวกเขา เหล่านี้รักษาระบบบรรณาการ ระบบการเก็บส่วยและระบบสื่อสารกับราชวงศ์เหม็ง ตลอดจนให้ ประสานงานในการปราบปรามพวกกบฏในแถบนี้ ระบบการปกครองของราชวงศ์เหม็งมักจะสืบ ต่อจากแบบแผนของราชวงศ์หยวนจีนเป็นส่วนใหญ่ เราจึงสามารถนำเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครอง สมัยราชวงศ์เหม็งมาขยายความหมายของข้อมูลหลักฐานในพุทธศตวรรษที่ 19 (ตรงกับราชวงศ์ หยวนจีน) ได้เป็นอย่างดี

บันทึกของเอกชนจีน

ผู้แต่งมักจะมีอาชีพอิสระ บางคนเป็นข้าราชการนอกตำแหน่ง "ไท่ลือ" มีการบันทึก สิ่งที่พบที่ฟังตามนิสัยใจคอของตน สะท้อนสภาพสังคมอย่างมีชีวิตชีวาโดยไม่ต้องมองผ่านศูนย์กลาง เนื้อความที่บันทึกจึงมีลักษณะที่เน้นภูมิภาคท้องถิ่นและชนชั้นล่างของสังคม

ก. บันทึกร่วมสมัยพุทธศตวรรษที่ 19

พงศาวดารยูนนาน (云南志略) ผู้แต่งคือหลี่จิง จากเรื่องราวที่บันทึกถึงการขยายตัวของชนเผ่าไปอี (百夷) * ในยูนนาน . พอประมาณว่าหลี่จิงเขียนขึ้นในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 19

ในพงศาวดารฉบับนี้ได้กล่าวถึงสภาพวิวัฒนาการของสังคมชนชาติไตที่เรียกว่าไปอี และขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมพื้นเมืองของเขา

ฮุยสี่อ (异域志) ผู้แต่งชื่อโจวซือจง มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 มีประสบการณ์เช่นเดียวกับหลี่จิง เคยเดินทางเข้าไปในเขตยูนนานและแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนบางท้องที่ และได้เห็นได้ฟังเหตุการณ์ทั้งในและนอกแนวพรมแดนยูนนานจีน มีน้ำหนักต่อการศึกษาระวัติการเจริญเติบโตของชนชาติไตก่อนและในพุทธศตวรรษที่ 19

ฮุยสี่อได้กล่าวถึงขนบธรรมเนียมพื้นเมืองของอ้ายลาวในก๊กเต้าหมิน (ตังหมิน) มีอยู่ตอนหนึ่งว่าพวกอ้ายลาว "เหมือนคนป่า" ราชบุตรในก๊กนี้ไม่กลัวไม้ไล่เสือ ผู้ที่ไล่เสื่อยังถูกเข้าเหย้า"¹⁸ การบันทึกข้อความอย่างตรงไปตรงมาตามนิสัยผู้เขียนนั้น ทำให้มองเห็นภาพเหตุการณ์ที่มีชีวิตชีวาและเคลื่อนไหวได้

ข. บันทึกก่อนพุทธศตวรรษที่ 19

หย่งฮังจินจ้วน (永昌郡传) หรือเรียกว่าประวัติแคว้นหย่งฮัง (ในยูนนาน) อี้หมินเขียนขึ้นในราชวงศ์ซัน พ.ศ. 808-860 เป็นงานล้ำค่าที่ระบุถึงวัฒนธรรมของชนชาติไตในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ซึ่งในอดีตสัน

* ไปอีหมายถึงชนเผ่าร้อยเผ่า สิบโบราณเรียกรวม ๆ เฉพาะกลุ่มต่าง ๆ ของชนชาติไตในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน.

¹⁸ โจวซือจง, ฮุยสี่อ. (กรมหนังสือจางหวา ปักกิ่ง : พ.ศ. 2524), ม้วนต้น.

เรียกบริเวณนี้ เป็น "ดินแดนภายนอกแคว้นหย่งชัง" ของยูนนาน

หมานซู (蛮书) หรือเรียกหนังสือพวกป่าเถื่อน หนังสือนี้แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 1410 ปลายราชวงศ์ถัง หนังสือนี้เคยเป็นเล่มของท่านโจวซี้ข้าหลวงใหญ่ประจำแคว้นอันหนาน (ตอนเหนือเรียกดนามปัลลูน) ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับดินแดนของหนานเจ้า หนังสือนี้จึงมีโอกาสดูติดต่อสัมพันธ์กับพวกชนชาติไต หรือไม่กี่ไปฟังคำบอกเล่าจากชาวพื้นเมืองในดินแดนเหล่านี้ เรื่องราวที่บันทึกจึงมีความน่าเชื่อถือสูง

โชกู่เตี้ยนสี (说古滇记) หรือเรียก "ว่าด้วยเตี้ยน-ยูนนานโบราณ" หนังสือนี้แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 1808 เป็นงานเขียนที่กล่าวย้อนหลังถึงเหตุการณ์ในดินแดนยูนนานและบ้านเมืองรอบนอกที่เกี่ยวข้องกัน ถังฮุยยาว (唐会要) ของหวังพู หลินวัยไต้ดำ (令狐代答) ของโจวซีเฟย และ พงศาวดารประเทศราช (诸蕃志) ของจ้าวหลู่สือ ก็จัดอยู่ในประเภทเดียวกันกับโชกู่เตี้ยนสีเช่นกัน มีคุณค่าในการศึกษาวิวัฒนาการของสังคมชนชาติไตในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนก่อนพุทธศตวรรษที่ 16

หย่งชังจินจ้วน หมานซู โชกู่เตี้ยนสี ถังฮุยยาว หลินวัยไต้ดำ และ พงศาวดารประเทศราชได้ สันนอข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเกษตร อุตสาหกรรมพื้นเมือง ขนบธรรมเนียมและความนิยมพื้นบ้าน เส้นทางคมนาคม แนวพรมแดนของชนเผ่า ความขัดแย้งระหว่างเจ้าเมือง ความสัมพันธ์ทางบรรณาการกับจีนของชุมชนและบ้านเมืองในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบนระหว่างพุทธศตวรรษที่ 9-16 ชุมชนและบ้านเมืองเหล่านี้ได้แก่ เมืองปาไป-ซีฟู เมืองลาว เมืองจาม เคนละ เหวินตัน หนานเจ้า เสียวสือ และแหล่งชุมชนพันทอง (ไตลื้อ) ในยูนนานจีน โดยเฉพาะหมานซู ผู้เขียนชื่อหนังสือเคยเข้าไปสัมผัสสังคมชนชาติไตในแถบนี้ ช่วยยืนยันว่าชนชาติไตกลุ่มต่าง ๆ มีแหล่งกำเนิด ณ ที่มานานแล้วโดยไม่มีร่องรอยบอกว่าโยกย้ายจากถิ่นอื่น ๆ

ค. บันทึกหลังพุทธศตวรรษที่ 19

ประวัติไป้อ (西夷传) หรือเรียกไป้อจ้วน เขียนกู่ฮั่นและหลี่ซือซู่ ในตอนต้นราชวงศ์หมิงแต่งขึ้นในปี พ.ศ. 1939 เน้นการบันทึกสภาพสังคมทั้งของชนชั้นสูงและชนชั้นต่ำของชนเผ่าไป้อซึ่งปัลลูนก็คือชนชาติไตในแถบยูนนานและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน

สองท่านเป็นข้าราชการของราชสำนักราชวงศ์เหิง เมื่อปี พ.ศ. 1939 รับพระราชโองการ
สั่งให้เดินทางไปเกลี้ยกล่อมเจ้าเมืองพม่าตั้งจดหมายเหตุระงับการสงบ

ปีที่ 21 ในรัชกาลหงอู (พ.ศ. 1939) เดือนที่ 2. พม่าส่งทูตมาครั้งที่สอง
กราบทูลว่าพวกไปฮ้อบุกกรุกกรรมแดนของตน สงรับสั่งให้ลี้ซอซ่งและเขียนกู่ซันเดินทางไป
ดินแดนพม่าและไปฮ้อ¹⁹

เมื่อเดินทางไปถึงแหล่งชุมชนชาวไตไปฮ้อภาคใต้ยูนนานและพม่าตามลำดับ
ประกาศพระราชสาส์นให้กับเจ้าผู้ปกครองทั้งสองแห่งเสร็จสิ้นแล้ว ก็เดินทางกลับเมืองจีนตาม
เส้นทางเดิม ระหว่างทางข้าราชการสองท่านได้บันทึกสิ่งที่เห็นและคำบอกเล่าไว้

เขียนกู่ซันและลี้ซอซ่งผู้เขียนสองท่านนี้แต่งขึ้นอย่างผลพลอยได้จากการ
เดินทางไปราชการ ในนี้ได้กล่าวถึงการตั้งกระจัดกระจายของกลุ่มชนเผ่าชาวไตที่เรียกว่า
ไปฮ้อ การค้าขายในตลาด รูปแบบเหรียญเงิน การชบเคี้ยวกันระหว่างเจ้าเมือง ระบบ -
ไปรษณีย์ ขนบธรรมเนียมแต่งงานและเคารพผู้ใหญ่ ความนิยมหมากพลู และการใช้ภาษาอักษร
"เมียนซู่" *

ประวัติไปฮ้อบันทึกขึ้นในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 20 นับเป็นเอกสารใกล้
ตอนปลายราชวงศ์หยวนสิ้นหรือช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 19 ช่วยให้มองเห็นสภาพพัฒนาการ
ของสังคมชนชาติไตในช่วงเปลี่ยนศตวรรษได้ดี

งานค้นคว้าภาษาสันสกฤตฉบับ

ประวัติคำสตร์ไต (傣族史) เสียงอันเหลียง คำสตร์อาจารย์มหาวิทยาลัยยูนนาน
แต่งขึ้นปี พ.ศ. 2526 เป็นงานศึกษาประวัติความเป็นมาของชนชาติไตลื้อที่ตั้งกระจัดกระจาย
ภายในดินแดนยูนนานสืบตั้งแต่สมัยวัฒนธรรมเครื่องมือหินจนถึงยุคปัจจุบัน นับว่าเป็นงานชิ้นแรก

¹⁹ นักปราชญ์ร่วมสมัยกับราชวงศ์เหิง, จดหมายเหตุราชวงศ์เหิง, (หอสมุดกลาง
นานกิง, ปักกิ่ง : 2483), บรรพจดหมายเหตุรัชกาลหงอู, ม้วนที่ 242.

* นักทูลสินสองท่านนี้ไม่รู้ภาษาต่างดาว เข้าใจผิดว่า ชนชาติไตใช้ภาษาพม่า จึงระบุว่า
"เมียนซู่" "เมียน" หมายถึงพม่า "ซู่" หมายถึงหนังสือหรือตัวอักษร.

ที่ศึกษาชนชาติไตโดยอาศัยหลักฐานจากพงศาวดารจีนและตำนานพื้นเมืองของสิบสองปันนา

ประวัติคำลัตรีไตลื้อโดยสังเขป (傣族简史) เป็นผลงานวิจัยเกี่ยวกับชนชาติไตลื้อเช่นกัน มีลักษณะคล้ายคลึงกับประวัติคำลัตรีไตของเสียงอันเหลือง ทั้งข้อมูลหลักฐานและทฤษฎีด้วย หน่วยงานศึกษาประวัติคำลัตรีชนชาติไตของคณะกรรมการกิจการชนกลุ่มน้อยจีนตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2528

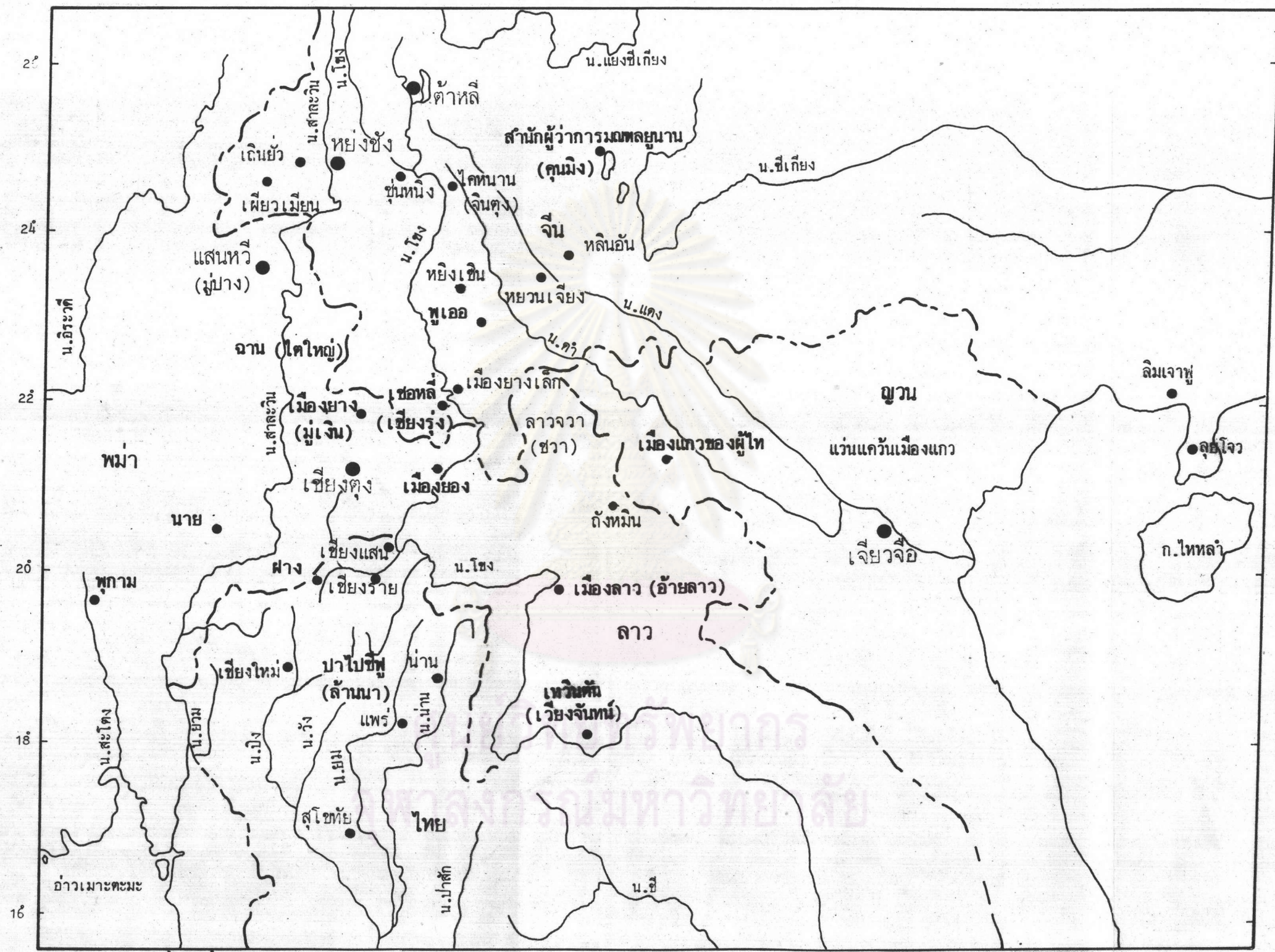
ประวัติคำลัตรีจีนโบราณ (中国古代史) หลิวเจอหว่า อาจารย์ของคณะประวัติคำลัตรีมหาวิทยาลัยหนานคาย เมืองเทียนจิน ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2522 เป็นงานศึกษาประวัติคำลัตรีจีนทุกด้านตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษ จนถึงสมัยราชวงศ์ชิง บทที่ว่าด้วยเรื่องราวสมัยราชวงศ์ซ้อง ราชวงศ์หยวนและราชวงศ์หมิงนั้นมีส่วนช่วยให้เข้าใจสถานการณ์ทั้งในและนอกขุนนางจีนตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 ถึงพุทธศตวรรษที่ 20

ชุมนุมงานวิจัยประวัติคำลัตรีราชวงศ์หยวน (元史论集) เป็นผลงานรวมของภาคประวัติคำลัตรีราชวงศ์หยวน คณะประวัติคำลัตรีของมหาวิทยาลัยนานกิง เน้นการศึกษาทางด้านทฤษฎีเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง ระบบที่ดิน ระบบทหาร ระบบภาษี ระบบขนส่ง และวัฒนธรรมแห่งราชวงศ์หยวนโดยเจาะจงเฉพาะปัญหาใดปัญหาหนึ่ง เช่น อิทธิพลของราชวงศ์หยวนต่อเขตชุมชนกลุ่มน้อยจีนรวมทั้งขุนนางจีนด้วย พิมพ์จำหน่ายเมื่อปี พ.ศ. 2527

บรรณานุกรมประวัติคำลัตรี (辞海·历史分册) เป็นเล่มหนึ่งของบรรณานุกรมจีนทั้งหมด 20 เล่ม เล่มนี้ได้อธิบายถึงบุคคลสำคัญทางประวัติคำลัตรี การแบ่งชั้นของสังคมและระบบข้าราชการโบราณ รูปแบบลักษณะของเอกสารโบราณ เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจความหมายของตำแหน่งและยศโบราณ ชีวิตประวัติของบุคคลที่เกี่ยวข้อง คุณค่าและความน่าเชื่อถือของพงศาวดารจีน คณะบรรณาธิการบรรณานุกรมจีนและสำนักพิมพ์บรรณานุกรมเซี่ยงไฮ้ร่วมมือจัดพิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. 2524

แผนที่ประวัติศาสตร์ตามพงศาวดารจีน

แสดงดินแดนรอบเมืองเซอหลี่ และเมืองปาไปซีฟู ก่อนและในพุทธศตวรรษที่ 19

เวลา: เขียนเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2531

มาตราส่วน 1 : 6,000,000

หมายเหตุ: ชื่อที่แปลจากพงศาวดารจีน
แปลโดยนายหวัง จี๋หมิน
ผู้วิจัยวิทยานิพนธ์นี้

ที่มา: แผนที่ส่วนซ้าย ผู้วิจัยคัดแปลงจากแผนที่ของ นวลศิริ วงศ์ทางสวัสดิ์ ชุมชนโบราณในเขตล้านนา (เชียงใหม่ : ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) 2528 หน้า 11
แผนที่ส่วนขวา ผู้วิจัยต่อเติมจากแผนที่ของนายทองใบ แดงน้อย ม.ม. ไทยและประเทศข้างเคียง (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด) 2522 หน้า 17